

6 Σχεδιασμός και κατάρτιση γερμανοαγγλοελληνικού γλωσσαρίου ορολογίας περί λειτουργικής μετάφρασης

Χρήστος Γιαννούτσος

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η δημιουργία ενός ολοκληρωμένου γερμανοαγγλοελληνικού γλωσσαρίου ορολογίας περί λειτουργικής μετάφρασης, τηρώντας τους κανόνες δημιουργίας γλωσσαρίου ορολογίας και τις αρχές σχηματισμού ορολογίας, όπως έχουν διατυπωθεί από την ΕΛΕΤΟ και τον ΕΛΟΤ. Οι πηγές από τις οποίες αντλήθηκαν οι όροι είναι τα πρωτότυπα βιβλία και οι πρωτότυπες δημοσιεύσεις των κυριότερων εκφραστών του λειτουργισμού, Katharina Reiß (1971, 1976, 1984), Justa Holz-Mänttari (1984, 1985), Hans J. Vermeer (1984, 1985, 1986), Franz Röchhacker (1994, 1995) και Christiane Nord (1989, 1990, 1991/2005, 1992, 1993, 1997, 2001) στη γερμανική και την αγγλική γλώσσα, καθώς και τα πρωτότυπα βιβλία και οι πρωτότυπες δημοσιεύσεις του Παναγιώτη Ι. Κελάνδρια (2007, 2016), του Σίμου Γραμμενίδη (2009) και της Αναστασίας Παριανού (2010), όπως και οι μεταφράσεις από την αγγλική προς την ελληνική γλώσσα των βιβλίων του Jeremy Munday (2001/2002) και της Christiane Nord (1997/2014). Ευελπιστούμε πως το παρόν γλωσσάρι θα αποτελέσει αφορμή για καταγραφή και άλλων όρων πάνω στο θεματικό πεδίο της μετάφρασης.

Designing and compiling a German-English-Greek glossary of functional translation terminology

Christos Yannoutsos

ABSTRACT

The purpose of this paper is the design of a complete German-English-Greek glossary of functional translation terminology, following the glossary rules and the principles of terminology, as formulated by ELETO and ELOT. The sources of the terms are the original books and publications of the main representatives of functionalism, Katharina Reiß (1971, 1976, 1984), Justa Holz-Mänttari (1984, 1985), Hans J. Vermeer (1984, 1985, 1986), Franz Röchhacker (1994, 1995) and Christiane Nord (1989, 1990, 1991/2005, 1992, 1993, 1997, 2001) written in the German and the English language, as well as the original books and publications of Panayiotis I. Kelandrias (2007, 2016), Simos Grammenidis (2009) and Anastasia Parianou (2010) written in the Greek language, as well as the English to Greek translations of the books of Jeremy Munday (2001/2002) and Christiane Nord (1997/2014). We hope that this glossary will be an occasion for recording other terms on the subject field of translation.

0 Εισαγωγή

Ο λειτουργισμός αποτελεί θεωρητική προσέγγιση της μεταφρασιολογίας, η οποία ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ελληνικής γλώσσας και της διδασκαλίας της ελληνικής

μετάφρασης, καθώς δίνει στον μεταφραστή τη δυνατότητα να επιλέξει τη στρατηγική του ανάλογα με τον στόχο της μετάφρασης. Η επιρροή του λειτουργισμού στην Ελλάδα την τελευταία εικοσαετία είναι εμφανής, με τους Γραμμενίδη (2009), Παριανού (2010), Βηδενμπίερ (2011), Λουπάκη (2013), Seel (2015), Κελάνδρια (2016) και Κριμπά (2017) να τάσσονται άμεσα ή έμμεσα υπέρ της λειτουργικής προσέγγισης στη μετάφραση.

Οπότε, συμπεραίνουμε ότι «[...] η λειτουργική προσέγγιση, η οποία παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στην ελληνόφωνη βιβλιογραφία πριν από περίπου 20 χρόνια, έχει πλέον επίσης εδραιωθεί και η επιρροή της έκτοτε είναι εμφανής» (Λάμπρου, 2017, σ. 9). Επιπλέον, ο Kelandrias (2008, p. 95 στο Σαχίνης, 2009, σ. 2) πρεσβεύει ότι η λειτουργική προσέγγιση ανταποκρίνεται στις ανάγκες και της ελληνικής γλώσσας και της διδασκαλίας της ελληνικής μετάφρασης, καθώς και ότι αυτή δίνει στο μεταφραστή τη δυνατότητα να επιλέξει τη στρατηγική του ανάλογα με τον στόχο της μετάφρασης.

Μελετώντας την ελληνόφωνη βιβλιογραφία, παρατηρούμε την πρώτη απόπειρα δημιουργίας γλωσσαρίου ορολογίας περί λειτουργικής μετάφρασης από τους Σίμο Π. Γραμμενίδη και Δέσποινα Δ. Λάμπρου στη μετάφραση από την αγγλική προς την ελληνική γλώσσα του βιβλίου της Christiane Nord (1997/2014). Το γλωσσάρι που δημιούργησαν αφορά βασικές έννοιες του λειτουργισμού και τις αποδόσεις τους στην αγγλική, τη γαλλική, τη γερμανική και την ελληνική γλώσσα. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η δημιουργία ενός ολοκληρωμένου γερμανοαγγλοελληνικού γλωσσαρίου ορολογίας περί λειτουργικής μετάφρασης, τηρώντας τους κανόνες δημιουργίας γλωσσαρίου ορολογίας και τις αρχές σχηματισμού ορολογίας, όπως έχουν διατυπωθεί από την ΕΛΕΤΟ και τον ΕΛΟΤ.

Οι πηγές από τις οποίες αντλήθηκαν οι όροι είναι τα πρωτότυπα βιβλία και οι πρωτότυπες δημοσιεύσεις των κυριότερων εκφραστών του λειτουργισμού, Katharina Reiß, Justa Holz-Mänttari, Hans J. Vermeer, Franz Röchhacker και Christiane Nord στη γερμανική και την αγγλική γλώσσα, καθώς και τα πρωτότυπα βιβλία και οι πρωτότυπες δημοσιεύσεις του Παναγιώτη Ι. Κελάνδρια, του Σίμου Γραμμενίδη και της Αναστασίας Παριανού, όπως και οι μεταφράσεις από την αγγλική προς την ελληνική γλώσσα των βιβλίων του Jeremy Munday και της Christiane Nord. Προτού αναλύσουμε τους κανόνες δημιουργίας ενός γλωσσαρίου ορολογίας, θα αναφερθούμε στις διεθνώς τυποποιημένες διαγλωσσικές αρχές σχηματισμού όρων στο πεδίο της μεταφρασιολογίας και έπειτα θα αναφερθούμε στη διαδικασία δημιουργίας του γλωσσαρίου, φέροντας ως παράδειγμα την απόδοση του γερμανικού όρου *Übersetzungsauftrag* στην αγγλική και στην ελληνική γλώσσα.

1 Οι διεθνώς τυποποιημένες διαγλωσσικές «αρχές σχηματισμού όρων» (κατά ISO) στο πεδίο της μεταφρασιολογίας

Σύμφωνα με το Πρότυπο ΕΛΟΤ 402 (στο Κεραμίδης, 2015, σ. 44) οι αρχές σχηματισμού ορολογίας έχουν διαγλωσσικό χαρακτήρα και εφαρμόζονται για τη δημιουργία νέων όρων, καθώς επίσης και για την επιλογή του καταλληλότερου τύπου μεταξύ δύο ή περισσότερων συνώνυμων λημμάτων. Οι αρχές σχηματισμού ορολογίας είναι οι εξής επτά (Κεραμίδης, 2015, σ. 45–47):

- 1) Διαφάνεια (transparency): Η μορφολογία του όρου θα πρέπει να αποκαλύπτει, ως ένα βαθμό, την έννοια στην οποία αντιστοιχεί.

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ	ΑΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ
κείμενο πηγής	ΚΠ ¹

- 2) Συνέπεια (consistency): Κάθε νέος όρος θα πρέπει να εντάσσεται στο προϋπάρχον σύστημα όρων του θεματικού πεδίου στο οποίο ανήκει και να είναι συνεπής ως προς αυτό.

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΠΕΙΑΣ	ΑΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΠΕΙΑΣ
πακέτο μεταφραστικών οδηγιών	πακέτο οδηγιών ²

- 3) Γλωσσική καταλληλότητα (linguistic appropriateness): Οι προτεινόμενοι όροι θα πρέπει να συμφωνούν με οικεία και καθιερωμένα σημασιολογικά σχήματα στη γλώσσα όπου χρησιμοποιούνται.

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ	ΑΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ
κείμενο πηγής, κείμενο αφετηρίας	πρωτότυπο (έργο, κείμενο)

¹ Το αρκτικόλεξο ΚΠ στον ελληνικό στρατό σημαίνει “Κεντρική Πύλη”. Πηγή: Επίσημο στρατιωτικό λεξικό. http://www.ellinikos-stratos.com/leksiko_1.asp?bk=kr (18.7.2021).

² *Übersetzungsauftrag* (Nord, 1997: 30). Ο όρος *πακέτο οδηγιών* (Nord 2014: 302) δεν αποτελεί όρος του θεματικού πεδίου της μετάφρασης, διότι δεν έχει αποδοθεί το α’ συνθετικό του γερμανικού λήμματος, ήτοι το *Übersetzungs-*.

- 4) Γλωσσική οικονομία (linguistic economy): Οι όροι θα πρέπει να είναι σύντομοι και περιεκτικοί. Οι γλωσσικοί μηχανισμοί που χρησιμοποιούνται για τη δημιουργία σύντομων όρων είναι η μονολέκτηση (με τη μέθοδο της παραγωγής και της σύνθεσης) και η συνεκδοχική επέκταση.

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	ΑΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
μετάφρασμα	μεταφρασμένο κείμενο

- 5) Παραγωγικότητα και συνθετικότητα (derivability and compoundability): Οι προτεινόμενοι όροι θα πρέπει να επιλέγονται με βάση τη δυνατότητα περαιτέρω παραγωγής και σύνθεσης για τη δημιουργία παράγωγων όρων – σύμφωνα με τις δυνατότητες της εκάστοτε γλώσσας.

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	ΑΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑΣ
δίγλωσσος	ο ομιλών δύο ή περισσότερες γλώσσες

- 6) Γλωσσική ορθότητα (linguistic correctness): Οι σχηματισμοί όρων θα πρέπει να συμφωνούν με τα μορφολογικά, συντακτικά και φωνολογικά πρότυπα της εκάστοτε γλώσσας.

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΟΡΘΟΤΗΤΑΣ	ΑΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΟΡΘΟΤΗΤΑΣ
μεταφρασιολογία ³	μεταφρασεολογία ⁴

³ Στο Λεξικό του Γ. Μπαμπινιώτη (1998: σ. 1925) αναφέρεται ότι: «φρασεολογία ή φρασιολογία; Ορθότερο θα ήταν το φρασιολογία, αφού τα σύνθετα από ουσιαστικά σε -ση (-σις) σχηματίζονται από το θέμα της ονομαστικής φράσι(-ς) και όχι της γενικής φράσε(-ως): πβ. φυσιολογία, κινήσιολογία, γνωσιολογία κ.τ.ό. Η λ. **φρασεολογία** αποκλίνει και σημασιολογικά, αφού ούτε λόγος ή επιστήμη περί φράσεων είναι (όπως τα αισχρολογία, γενεαλογία, θεολογία, αστρολογία κ.λπ.) ούτε συλλογή φράσεων (στρατολογία, φορολογία κ.τ.ό.), αλλά περιληπτικό όνομα, το οποίο δηλώνει τις φράσεις που χρησιμοποιεί κανείς όταν εκφράζεται (ειδησεογραφία)» (η επισήμανση δική μας).

⁴ Ενώ κατά τη δεκαετία του 1990 οι μονογραφίες που δημοσιεύτηκαν πάνω στη Θεωρία και τη Διδακτική της Μετάφρασης έκαναν εκτενή χρήση του όρου “μεταφρασιολογία” (Κουτσιβίτης, 1994, σ. 66, Κεντρωτής, 1996, σ. 16, Μπατσαλιά & Σελλά-Μάζη, 1994, σ. 42), από τις αρχές του 21ου αιώνα και μετά διαπιστώνεται προτίμηση στον όρο “μεταφρασεολογία” και στα παράγωγα “μεταφρασεολόγος” και “μεταφρασεολογικός” (Μπατσαλιά, 2001, σ. 11, Munday, 2002, σ. 24, Γραμμενίδης, 2009, σ. 11, Κριμπάς, 2009, Βλαχόπουλος, 2010, σ. 14, Τσίγκου, 2011, σ. 16, Βηδενμπίερ, 2011, σ. 11, Nord, 2014, σ. 12, Amman, 2014, Βλαχόπουλος, 2014, σ. 10, Κριμπάς, 2017, σ. 34) έναντι του όρου “μεταφρασιολογία” και των παραγώγων “μεταφρασιολόγος” και “μεταφρασιολογικός” (Κελάνδριας, 2007, σ. 13, Πολίτης, 2012, σ. 14, Παπαβασιλείου, 2015, Κελάνδριας, 2016, σ. 38). Επιπλέον, παρατηρείται ότι ο Κριμπάς (2017, σ. 11) αναφέρει και τους δύο όρους (μεταφρασεολογία, μεταφρασιολογία), ενώ το Πρότυπο ΕΛΟΤ 1447/ ISO 12616 φέρει τον τίτλο «Μεταφρασεοστρεφής Ορογραφία». Βλ. επίσης «Ελληνική Εταιρεία Μεταφρασεολογίας» [Πηγή: <http://hs4ts.gr/index.php/el/> (18.7.2021)].

7) Γλωσσική εντοπιότητα (preference for native language): Θα πρέπει να δίνεται προτεραιότητα στην γλώσσα του τόπου όπου πρόκειται να χρησιμοποιηθεί ο όρος, έναντι ενός άμεσου δανείου.

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΝΤΟΠΙΟΤΗΤΑΣ	ΑΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΝΤΟΠΙΟΤΗΤΑΣ
Λειτουργισμός	φανκτιοναλισμός ⁵ (Funktionalismus)

2 Christiane Nord: Οι μεταφραστικές οδηγίες και ο ρόλος τους

Σύμφωνα με τη Nord (2001, σ. 60 στο Κελάνδριας, 2016, σ. 145–146)

οι μεταφραστικές οδηγίες αφορούν το σύνολο των κατευθυντήριων γραμμών που δίδονται στον μεταφραστή από το πρόσωπο που ζήτησε τη μετάφραση του ΚΑ και περιλαμβάνουν κατευθυντήριες γραμμές περί (α) των κειμενικών λειτουργιών του ΚΥ, (β) των χρηστών ή/και των δεκτών του ΚΥ, (γ) του προσδοκώμενου χρόνου και τόπου κυκλοφορίας του ΚΥ, (δ) του μέσου με το οποίο θα μεταδοθεί το μήνυμα του ΚΥ, (ε) του κινήτρου για τη δημιουργία του ΚΥ.

Όσον αφορά τον ρόλο των μεταφραστικών οδηγιών, «πρόκειται για έναν σημαντικό παράγοντα της μεταφραστικής διαδικασίας διότι βοηθάει τον μεταφραστή κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων που έχουν να κάνουν, μεταξύ άλλων, με τη διαχείριση της ορολογίας» (Κελάνδριας, 2007, σ. 35). Η έννοια των μεταφραστικών οδηγιών κατέχει περίοπτη θέση και στην προσανατολισμένη στη μετάφραση κειμενική ανάλυση της Nord (2001, σ. 59–66). Συγκεκριμένα, η Nord (2001, σ. 62) αναφέρει σαφώς ότι:

[η] προτεραιότητα του σκοπού του ΚΥ δεν σημαίνει ότι αγνοείται το ΚΑ. Το ΚΑ παρέχει τις πληροφορίες που συνιστούν το σημείο έναρξης για την παροχή πληροφοριών από το ΚΥ. Η ανάλυση του ΚΑ λειτουργεί ως οδηγός για τη μεταφραστική διαδικασία εφόσον παρέχει τη βάση για λήψη αποφάσεων σχετικά με (α) την εφικτότητα της ανατεθείσας μετάφρασης, (β) ποιες μονάδες του ΚΑ έχουν σχέση με μια λειτουργική μετάφραση και (γ) ποια μεταφραστική στρατηγική θα συντελέσει ώστε το ΚΥ να πληροί τις προαπαιτήσεις των μεταφραστικών οδηγιών.

(Κελάνδριας, 2016, σ. 146)

Σε αυτό το σημείο είναι απαραίτητο να διευκρινίσουμε το μεταφραστικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουμε. Η γερμανική λέξη *Übersetzungsauftrag* έχει λάβει πολλαπλές αποδόσεις

⁵ Βλ. Παπλωματά (2011: 262-263)

στην αγγλική γλώσσα. Συγκεκριμένα, στα αγγλικά μεταφράζεται κυριολεκτικά είτε ως *translation commission* (μεταφραστική εντολή⁶) από τον Hans J. Vermeer (1989, pp. 173–187) είτε ως *translation assignment* (μεταφραστική ανάθεση⁷) από τους Franz Röchhacker (1995, p. 34) και Paul Kussmaul (1993, p. 7 κ.έ.). Η Nord (1991, p. 8) εισάγει έναν τρίτο όρο, τον όρο *translating instructions* (μεταφραστικές οδηγίες⁸). Ωστόσο, σε μελέτη της, η Janet Fraser (1995, p. 73) χρησιμοποιεί τον όρο *translation brief* (πακέτο οδηγιών⁹). Οπότε στην αγγλική γλώσσα έχουμε τις εξής αποδόσεις:

Αγγλικά:

1. **translation commission** (Vermeer, 1989, pp. 173–187)
2. **translation assignment** (Pöchhacker, 1995, p. 34· Kussmaul, 1995, p. 7 κ.έ.)
3. **translating instructions** (Nord, 1991, p. 8)
4. **translation brief** (Fraser, 1995, p. 73)

Για την ελληνική απόδοση του όρου *Übersetzungsauftrag* θα χρησιμοποιήσουμε τον όρο *πακέτο μεταφραστικών οδηγιών*, «όπου αυτός κρίνεται ως ο πλέον κατάλληλος» (Nord 2014, p. 77). Συγκεκριμένα, ο όρος *πακέτο μεταφραστικών οδηγιών* χρησιμοποιείται από τους Σίμο Π. Γραμμενίδη και Δέσποινα Δ. Λάμπρου στη μετάφραση προς την ελληνική γλώσσα του βιβλίου της Nord (1997) με τίτλο *Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained (Η Μετάφραση ως στοχευμένη δραστηριότητα: Εισαγωγή στις Λειτουργικές Προσεγγίσεις)*. Επίσης ο Κελάνδριας (2007, σ. 33, 2016, σ. 145) προτιμά να χρησιμοποιεί τον όρο *μεταφραστικές οδηγίες*, όρος που προέρχεται από τον όρο *translating instructions* που εισάγει η Nord, «για λόγους ομοιομορφίας και αποφυγής σύγχυσης» (Κελάνδριας, 2007, σ. 33, σημ. 15). Οπότε, στην ελληνική γλώσσα έχουμε τις εξής αποδόσεις του γερμανικού όρου *Übersetzungsauftrag*:

Ελληνικά:

1. **μεταφραστικές οδηγίες** (Κελάνδριας, 2007, σ. 33, 2016, σ. 145)
2. **πακέτο μεταφραστικών οδηγιών** (Nord, 2014, σ. 77)

Στην παρούσα εργασία θα προτιμήσουμε και εμείς τον όρο *μεταφραστικές οδηγίες*, διότι αποτελεί απόδοση του αγγλικού όρου *translating instructions* που εισάγει η Nord, ενώ η ίδια είναι που εισήγαγε και τον γερμανικό όρο *Übersetzungsauftrag*.

⁶ Βλ. Nord (2014: 76)

⁷ Βλ. Nord (2014: 76)

⁸ Βλ. Κελάνδριας (2007, σ. 33)

⁹ Βλ. Κελάνδριας (2007, σ. 33)

3 Κανόνες δημιουργίας γλωσσαρίου

Κανόνες λεξικογραφίας¹⁰:

Κανόνας 1: Όλοι οι όροι γράφονται με όλα τα γράμματά τους πεζά, εκτός αν υπάρχει ειδικός λόγος κάποια από αυτά να είναι κεφαλαία (στην γερμανική γλώσσα όλα τα ουσιαστικά έχουν το αρχικό τους γράμμα κεφαλαίο).

Κανόνας 2: Το {γερμανο}¹¹αγγλοελληνικό λεξιλόγιο ταξινομείται με βάση τη γερμανική γλώσσα και το ελληνοαγγλο(γερμανικό)¹² με βάση την ελληνική.

Κανόνας 3: Τα ουσιαστικά καταχωρούνται στην ονομαστική ενικού, εκτός αν ο όρος απαντάται μόνο σε ονομαστική πληθυντικού.

Κανόνας 4: Τα επίθετα καταχωρούνται στην ονομαστική αρσενικού ίδιου με το ουσιαστικό αριθμού.

Κανόνας 5: Σε σύνθετους όρους από επίθετο και ουσιαστικό η ταξινόμηση γίνεται με βάση το ουσιαστικό, ακολουθεί κόμμα, και έπεται το επίθετο (εκτός όπου το κέντρο βάρους του όρου είναι μάλλον στο επίθετο).

Κανόνας 6: Η άνω τελεία χωρίζει διαφορετικές αποδόσεις του ίδιου όρου (συνώνυμα), αφού το κόμμα είναι δεσμευμένο όπως στον Κανόνα 5¹³.

Κανόνας 7: Οι όροι να αναγράφονται χωρίς εισαγωγικά.

Κανόνας 8: Οι όροι να αναγράφονται χωρίς συνδετικές παύλες. Να μην γίνεται σύγχυση μεταξύ ενωτικού (-) και παύλας (–). Το ενωτικό ενώνει δύο λέξεις και τις κάνει μία, ενώ η παύλα χωρίζει¹⁴.

Στην περίπτωση μας, βέβαια, δε δημιουργούμε λεξικό, όπως έκανε ο Δημολιάτης με την ομάδα του, αλλά ένα **γλωσσάρι ορολογίας**¹⁵. Στην επόμενη ενότητα θα μελετήσουμε τις θεμελιώδεις έννοιες της ορολογίας και θα καταλήξουμε στα βασικά θέματα που έπρεπε να

¹⁰ Για τα αξιώματα και τους κανόνες λεξικογραφίας βλ. Δημολιάτης κ.ά. (2015, σ. 237)

¹¹ Η προσθήκη δική μας.

¹² Η προσθήκη δική μας.

¹³ Στο «Γλωσσάρι Όρων» της Nord (2014), οι Γραμμενίδης και Λάμπρου χωρίζουν τις διαφορετικές αποδόσεις του ίδιου όρου (βλ. αναφορική λειτουργία, σελ. 296) στη γερμανική γλώσσα με κόμμα αντί για άνω τελεία. Αυτό αποτελεί παραβίαση του κανόνα.

¹⁴ Βλ. ΕΛΟΤ 402 [Πηγή: https://sales.elot.gr/announcement/SEP-ELOT402_V33.pdf (18.7.2021)].

¹⁵ Όπως αναφέρει και ο Βαλεοντής, Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας Ορολογίας (ΕΛΕΤΟ), σε προσωπική συνομιλία μαζί μου: «Το γλωσσάρι που θα συντάξετε δεν θα έχει χαρακτήρα γενικού λεξικού. Θα είναι ένα γλωσσάρι ορολογίας. Οι έννοιες και οι μέθοδοι της Λεξικογραφίας δεν ταυτίζονται όλες με εκείνες της Ορολογίας» (Προσωπική συνομιλία με τον Κώστα Βαλεοντή στις 17 Δεκεμβρίου 2019).

λάβουμε υπόψη μας για τη δημιουργία του Γλωσσαριού Ορολογίας περί Λειτουργικής Μετάφρασης.

Έξι βασικά θέματα, τα οποία μας επεσήμανε ο Βαλεοντής στη συνομιλία μας¹⁶ ότι πρέπει να λάβουμε υπόψη όταν σχεδιάζουμε και καταρτίζουμε γλωσσάρι ορολογίας, είναι τα εξής:

1. Κάθε λήμμα του γλωσσαριού θα αφορά μία και μόνο έννοια (κάτι που δεν συμβαίνει στην Λεξικογραφία).
2. Οι όροι δεν μεταφράζονται, αλλά ισοδυναμούνται, δηλαδή, σε κάθε λήμμα, αναζητείται ο όρος ή οι όροι της γλώσσας στόχου που είναι ισοδύναμοι με τον όρο της γλώσσας πηγής και χρησιμοποιούνται από τους ειδικούς του πεδίου.
3. Σε κάθε γλώσσα μπορεί να υπάρχουν συνώνυμοι όροι. Τα συνώνυμα όμως στην Ορολογία είναι ταυτόσημα: πράγμα που δεν συμβαίνει στη λεξικογραφία, όπου λέγονται συνώνυμα και τα οιονεί συνώνυμα¹⁷.
4. Αν για κάποια έννοια δεν υπάρχει όρος στη γλώσσα στόχο, ο σχηματισμός ισοδύναμου όρου πρέπει να γίνει από τους ειδικούς του πεδίου ή πρέπει να επικυρωθεί από αυτούς (η δευτερογενής οροδοσία είναι αρμοδιότητα των ειδικών της γλώσσας στόχου).
5. Σε κάθε λήμμα, οι όροι γράφονται με πεζά γράμματα και μόνο αν επιβάλλεται (π.χ. κύριο όνομα, αρκτικόλεξο κτλ.) περιέχουν και κεφαλαίο ή κεφαλαία.
6. Οι ορισμοί δεν αρχίζουν με κεφαλαίο και δεν τελειώνουν σε τελεία, διότι δεν είναι πλήρεις προτάσεις.

Ας δούμε την εφαρμογή όλων των προαναφερθέντων στον όρο **Übersetzungsauftrag**. Προς τήρηση όλων των κανόνων έχουμε το εξής αποτέλεσμα:

DE: Übersetzungsauftrag (Nord, 1997:30)

EN: translation commission (Vermeer, 1989, pp. 173–187) [μεταφραστική εντολή, (Nord, 2014, σ. 76)]· **translation assignment** (Pöchhacker, 1995, p. 34, Kußmaul, 1993, p. 7 κ.έ.)

¹⁶ Προσωπική συνομιλία με τον Κώστα Βαλεοντή στις 17 Δεκεμβρίου 2019

¹⁷ Ορισμοί από το Πρότυπο ΕΛΟΤ 402:2010: «3.4.19 **συνωνυμία**: σχέση μεταξύ δύο ή περισσότερων **όρων** (3.4.3) ή **ονομάτων** (3.4.2), σε δεδομένη γλώσσα, που παριστάνουν την ίδια **έννοια** (3.2.2) ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 Η σχέση της συνωνυμίας υπάρχει, για παράδειγμα, ανάμεσα στους όρους (3.4.3) δευτέριο και βαρύ υδρογόνο. ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2 **Όροι** (3.4.3) που είναι εναλλάξιμοι σε όλα τα **συγκείμενα** (3.6.10) λέγονται **συνώνυμοι όροι** ή **συνώνυμα**, ενώ αν μόνο σε κάποια συγκείμενα είναι εναλλάξιμοι λέγονται **οιονεί συνώνυμοι όροι** ή **οιονεί συνώνυμα**. Για παράδειγμα οι όροι κυλικείο και καφενείο και οι όροι ακόντιο και δόρυ».

[μεταφραστική ανάθεση, (Nord, 2014, σ. 76)]· **translating instructions** (Nord, 1991, p. 8)

[μεταφραστικές οδηγίες (Κελάνδριας, 2007, σ. 33)]· **translation brief** (Fraser, 1995, p. 73)

[πακέτο οδηγιών (Κελάνδριας, 2007, σ. 33)]

EL: μεταφραστικές οδηγίες (Κελάνδριας, 2007, σ. 33, 2016, σ. 145)· **πακέτο μεταφραστικών οδηγιών** (Nord, 2014, σ. 77)

Ορισμός: το σύνολο των πληροφοριών που θα δώσει ο πελάτης όσο το δυνατόν περισσότερο σχετικά με τον στόχο, περιγράφοντας αναλυτικά τους παραλήπτες, τον χώρο, τον χρόνο, την περίσταση και το μέσο της επιδιωκόμενης επικοινωνίας καθώς και τη λειτουργία που προτίθεται να έχει το κείμενο (Nord, 2014, σ. 76)

4 Συμπέρασμα

Στην παρούσα εργασία συμπεραίνουμε πως, όπως και σε άλλα θεματικά πεδία (π.χ. δίκαιο, οικονομικές, πολιτικές επιστήμες κ.λπ.), έτσι και στο θεματικό πεδίο της μεταφρασιολογίας υπάρχουν πολλαπλές αποδόσεις στην ορολογία. Σε κάθε περίπτωση, χρησιμοποιούμε τον όρο που είναι «λειτουργικός», που εξυπηρετεί δηλαδή τον εκάστοτε σκοπό εντός ενός ορισμένου κειμενικού πλαισίου. Ευελπιστούμε πως η παρούσα εργασία θα αποτελέσει αφορμή για καταγραφή και άλλων όρων πάνω στο θεματικό πεδίο της μετάφρασης, καθώς και για τον σχεδιασμό και την κατάρτιση και άλλων γλωσσαρίων πάνω σε αυτή τη θεματική.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Fraser, J. (1996). "The Translator Investigated." *The Translator* 2(1). pp. 65–79.

Holz-Mänttari, J. (1984). *Translatorisches Handeln. Theorie und Methode*. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia.

Holz-Mänttari, J. & Vermeer, H. J. (1985). "Entwurf für einen Studiengang Translatork und einen Promotionsstudiengang Translatologie". In: *Kääntäjä-Översättaren* 3. pp. 4–6.

Kelandrias, P. (2008). "Towards a functional translation strategy for minor languages: the case of Greek". In: *Forum* 6 (1). pp. 75–104.

Kussmaul, P. (1995). *Training the Translator*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Co.

Munday, J. (2001). *Introducing Translation Studies. Theories and Applications*. London & New York: Routledge.

Nord, C. (1989). "Loyalität statt Treue". In: *Lebende Sprachen* 34(3). pp. 100–105.

Nord, C. (1990). *Übersetzen lernen – leicht gemacht. Kurs zur Einführung in das*

professionelle Übersetzen Spanisch-Deutsch. Heidelberg: Institut für Übersetzen und Dolmetschen.

Nord, C. (1991/2005). *Text Analysis in Translation. Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam: Rodopi.

Nord, C. (1992). "Text Analysis in Translator Training". In: C. Dollerup & A. Loddegaard (Eds.). *Teaching Translation and Interpreting. Training, talent and Experience*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Co. pp. 209–223.

Nord, C. (1993). *Einführung in das funktionale Übersetzen. Am Beispiel von Titeln und Überschriften*. Tübingen: Francke (UTB 1734).

Nord, C. (1997). *Translating as a Purposeful Activity. Functionalist Approaches Explained*. Manchester: St Jerome Publishing.

Nord, C. (2001). *Lernziel: Professionelles Übersetzen Spanisch-Deutsch. Ein Einführungskurs in 15 Lektionen*. Wilhelmsfeld: Egert.

Pöchhacker, F. (1994). *Simultandolmetschen als komplexes Handeln*. Tübingen: Narr.

Pöchhacker, F. (1995). "Simultaneous Interpreting: A Functionalist perspective". In: *Hermes, Journal of Linguistics* 14. pp. 31–53.

Reiß, K. (1971). *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik*. München: Hueber.

Reiß, K. (1976). *Texttyp und Übersetzungsmethode. Der operative Text*. Kronberg/Ts: Scriptor Verlag. (3. Auflage 1993. Heidelberg: Groos).

Reiß, K. & Vermeer, H. J. (1984). *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Niemeyer: Tübingen.

Vermeer, H. J. (1986). *Voraussetzungen für eine Translationstheorie: Einige Kapitel Kultur- und Sprachtheorie*. Heidelberg: Vermeer.

Vermeer, H. J. (1989). "Skopos and commission in translational action". In: A. Chesterman (Ed.). *Readings in Translation*. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab. pp. 173–187.

Ελληνόφωνη βιβλιογραφία

Amman, M. (2014). *Βασικές Αρχές της Μεταφρασεολογίας. Ένα εγχειρίδιο για επίδοξους μεταφραστές & διερμηνείς* (μτφρ. Ανθή Βηδενμάιερ, Δέσποινα Δ. Λάμπρου). Αθήνα: Δίαυλος.

Munday, J. (2002). *Μεταφραστικές σπουδές. Θεωρίες και εφαρμογές* (μτφρ. Άγγελος Φιλίππυτος). Αθήνα: Μεταίχμιο.

Nord, C. (2014). *Η Μετάφραση ως στοχευμένη δραστηριότητα. Εισαγωγή στις λειτουργικές προσεγγίσεις* (μτφρ. Σίμος Π. Γραμμενίδης, Δέσποινα Δ. Λάμπρου). Αθήνα: Δίαυλος.

Seel, O. (2015). *Εισαγωγή στη γενική μετάφραση*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. [πρόσβαση 31 Ιουλίου 2021]. Διαθέσιμο από: <http://hdl.handle.net/11419/2568>.

Βαλεοντής, Κ. (2019). Προσωπική επικοινωνία (Μήνυμα μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου προς Χρήστο Γιαννούτσο, 17 Δεκεμβρίου 2019).

Βηδενμάιερ, Α. (2011). *Το παζλ της μετάφρασης*. Θεσσαλονίκη: Ένεκεν.

Βλαχόπουλος, Σ. (2010). *Μετάφραση και δημιουργικότητα: Ένα οδοιπορικό μεταξύ*

γνωστικής και εφαρμοσμένης μεταφρασεολογίας. Αθήνα: Κλειδάριθμος.

Βλαχόπουλος, Σ. (2014). *Πολυγλωσσία στο δίκαιο: Μετάφραση νομικών κειμένων και δικαστηριακή διερμηνεία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Γραμμενίδης, Σ. Π. (2009). *Μεταφράζοντας τον Κόσμο του Άλλου: Θεωρητικοί προβληματισμοί-Λειτουργικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Δίαυλος.

Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Β., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., Χάιδις, Α. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. [πρόσβαση 31 Ιουλίου 2021]. Διαθέσιμο από: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/2667>.

Κελάνδριας, Π. Ι. (2007). *Η Μετάφραση των Οικονομικών Κειμένων: Μια λειτουργική προσέγγιση*. Αθήνα: Δίαυλος.

Κελάνδριας, Π. Ι. (2016). *Λειτουργική Διδακτική της Μετάφρασης*. Αθήνα: Δίαυλος.

Κεντρωτής, Γ. (1996). *Θεωρία και Πράξη της Μετάφρασης*. Αθήνα: Δίαυλος.

Κεραμίδας, Σ.Γ. (2015). *Ζητήματα Ορολογίας στην Τεχνική Μετάφραση*. Αθήνα: Δίαυλος.

Κουτσιβίτης, Β. (1994). *Θεωρία της Μετάφρασης*. Αθήνα: Ελληνικές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις.

Κριμπάς, Π. (2009). *Συμβολή στη Μεταφρασεολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.

Κριμπάς, Π. Γ. (2017). *Εισαγωγή στη Θεωρία της Μετάφρασης*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.

Λάμπρου, Δ. Δ. (2017). Προσεγγίσεις διδακτικής της μετάφρασης στην εγχώρια βιβλιογραφία». Στο: 6η Συνάντηση Ελληνόφωνων Μεταφρασεολόγων, Θεσσαλονίκη, 25-27 Μαΐου 2017. [πρόσβαση 31 Ιουλίου 2021]. Διαθέσιμο από: http://echo.fri.auth.gr/6th_trad_congress/images/praktika/lamprou.pdf

Λουπάκη, Ε. (2013). Η θέση της ορολογίας στο μάθημα της Μετάφρασης Γενικών Κειμένων. Στο: 9ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία», ΕΛΕΤΟ, Αθήνα, 7–9 Νοεμβρίου 2013. [πρόσβαση 31 Ιουλίου 2021]. 146–156. Διαθέσιμο από: http://www.eleto.gr/download/Conferences/9th%20Conference/Papers-and-speakers/9th_10-24-29_LoupakiElpidia_Paper_V03.pdf.

Μπαμπινιώτης, Γ. Δ. (1998). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε.

Μπατσαλιά, Φ. και Σελλά-Μάζη, Ε. (1994). *Γλωσσολογική προσέγγιση στη θεωρία και τη διδακτική της μετάφρασης*. Κέρκυρα: Ιόνιο Πανεπιστήμιο.

Μπατσαλιά, Φ. (2001). *Περί Μεταφράσεως: Σύγχρονες Προσεγγίσεις*. Αθήνα: Κατάρτι.

Παπαβασιλείου, Π. (2015). *Μεταφρασιολογία & Γνωστικές Επιστήμες: Μια διαλεκτική σχέση*. Αθήνα: Δίαυλος.

Παπλωματά, Κ.(2011). *Η αυτονομία της καλλιτεχνικής σύνθεσης: Το δίδαγμα του μοντερνισμού*. Διδακτορική διατριβή. Διαθέσιμο στο: <http://hs.phs.uoa.gr/images/diatrives/53.pdf> (22.2.2020).

Παριανού, Α. (2010). Διδακτική της ειδικής μετάφρασης: λειτουργική προσέγγιση και περιφερειακές γλώσσες. Στο: Ε. Λάμπρου & Γ. Φλώρος (Επιμ.). *Η Διδακτική της μετάφρασης στον ελληνόφωνο χώρο: Σύγχρονες τάσεις και προοπτικές*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα. 95–114.

Πολίτης, Μ. (2012). *Ζητήματα γνωσιακής προσέγγισης της διδακτικής της μετάφρασης*. Αθήνα: Ανατολικός.

Σαχίνης, Μ. (2009). *Η διδακτική της μετάφρασης στον ελληνόφωνο χώρο: ευθυγραμμίζοντας τις ανάγκες των φοιτητών με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας*. Στο: «2^η Συνάντηση Ελληνόφωνων Μεταφρασεολόγων, Θεσσαλονίκη, 7-9 Μαΐου 2009. [πρόσβαση 31 Ιουλίου 2021]. Διαθέσιμο από: <https://www.frl.auth.gr/sites/metafrasi/PDF/sahinis.pdf>.

Τσίγκου, Μ. Α.Μ. (2011). *Γλωσσολογία & Μετάφραση: Προσεγγίζοντας τη Μεταφραστική Μονάδα – Εφαρμογή στο ζεύγος Γαλλικής-Ελληνικής*. Αθήνα: Δίαυλος.

Διαδικτυακές πηγές

ΕΛΟΤ 402:2009. *Ορολογική εργασία - Αρχές και μέθοδοι*. [πρόσβαση 31 Ιουλίου 2021]. Διαθέσιμο από: https://sales.elot.gr/announcement/SEP-ELOT402_V33.pdf.

Ιστοσελίδα της Ελληνικής Εταιρείας Μεταφρασεολογίας. [πρόσβαση 31 Ιουλίου 2021]. Διαθέσιμο από: <http://hs4ts.gr/index.php/el/>.

Χρήστος Γιαννούτσος

Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας (ΤΞΓΜΔ)

Ηλ-ταχ.: giachr1997@gmail.com